

вищими були у гібрида Аггіл за густоти 200 і 240 тис. шт./га. Площа листкової поверхні більшою формувалась у гібрида Аггіл за густоти 160 і 200 тис. шт./га, у гібрида Брігга за густоти 200 тис. шт./га. При досягнанні найвищими були рослини у обох гібридів за густоти 240 тис. шт./га. Маса рослин у досліджуваних гібридів була більшою за густоти 160 і 200 тис. шт./га у гібрида Брігга і 160 тис. шт./га у гібрида Аггіл. Більшою площа листкової поверхні була у гібрида Аггіл за густоти 160 і 200 тис. шт./га відповідно 1458 і 1312 см².

УДК 633.12:631.524.84: 631.524.7:57.045

Мозговий Р. С., аспірант*, Жукова А. О., здобувачка магістратури
Державний біотехнологічний університет
e-mail: ruslan.mozgovy@yandex.ua

ВПЛИВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА АГРОФІЗИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ТА ВРОЖАЙНІСТЬ СОНЯШНИКУ

Одним з найважливіших питань у сучасному землеробстві є пошук альтернативних способів обробітку ґрунту при вирощуванні просапних культур, які забезпечують ґрунтозахисну спрямованість технологій [1-5].

Протягом 2020-2021 рр. на дослідному полі ХНАУ ім. В.В. Докучаєва було закладено дослід по впливу основного обробітку ґрунту за такою схемою: 1) оранка 25-27 см; 2) чизельний обробіток на 33-35 см; 3) діагональне розпушування на 25-27 см; 4) дисковий обробіток на 8-10 см; 5) вертикальне дискування на 8-10 см.

Одним з головних показників, який істотно змінюється від заміни глибини обробітку, а також заміни оранки на менш інтенсивні безполицеві обробітки, є щільність ґрунту. Найліпшу величину щільності в порівнянні з контролем забезпечив чизельний обробіток (табл. 1), де її величина становила 1,15 г/см³.

Таблиця 1 – Вплив способів основного обробітку ґрунту на щільність орного шару в посівах соняшнику (середня за 2020–2021 рр.)

Способи обробітку ґрунту	Щільність ґрунту в шарах ґрунту, г/см ³			
	0-10	10-20	20-30	0-30
1. Оранка на 25-27 см (контроль)	1,01	1,07	1,15	1,08
2. Чизельний обробіток на 25-27 см	1,10	1,16	1,17	1,15
3. Діагональне розпушування на 25-27 см	1,07	1,20	1,24	1,17
4. Дисковий обробіток на 8-10 см	1,14	1,21	1,30	1,22
5. Вертикальні диски на 8-10 см	1,18	1,25	1,30	1,25

Тісно пов'язані із щільністю були зміни твердості ґрунту. Висока твердість є ознакою незадовільних фізико-хімічних та агрофізичних властивостей ґрунтів. За умов високої твердості затримується проростання насіння, погіршується

*Науковий керівник – Шевченко М. В., д-р с.-г. наук, проф.

проникнення коренів у ґрунт, що особливо важливо для соняшнику.

Відповідно до результатів проведених досліджень у посівному шарі ґрунту величина твердості ґрунту коливалась від 9,5 кг/см² до 10,1 кг/см² залежно від способу обробітку (табл.2). Із збільшенням глибини відбору зразків відбувалось підвищення твердості ґрунту за всіх способів обробітку: до 10,9–12,2 кг/см² у 0-20 см шарі та до 11,9–14,0 кг/см² у 0-30 см. При цьому в 0-20 см шарі найменшою твердістю (10,9 кг/см²) характеризувався ґрунт на варіанті з чизельним обробітком і діагональним розпушуванням. Що стосується орного шару, то найменшу величину твердості гарантувало застосування чизельного обробітку і оранки.

Таблиця 2 – Твердість ґрунту залежно від способів основного обробітку в посівах соняшнику (середня за 2020–2021 рр.), кг/см²

Способи обробітку ґрунту	Шари ґрунту, см	Твердість ґрунту
1. Оранка на 25-27 см (контроль)	0-10	9,7
	0-20	11,2
	0-30	11,9
2. Чизельний обробіток на 25-27 см	0-10	10,0
	0-20	10,9
	0-30	11,9
3. Діагональне розпушування на 25-27 см	0-10	9,9
	0-20	10,9
	0-30	13,2
4. Дисковий обробіток на 8-10 см	0-10	9,5
	0-20	11,2
	0-30	13,2
5. Вертикальні диски на 8-10 см	0-10	10,1
	0-20	12,2
	0-30	14,0

Вологість ґрунту перебуває в тісному зв'язку зі щільністю, твердістю, структурним станом та іншими його фізико-механічними властивостями. Згідно даних, отриманих в результаті проведених нами досліджень, встановлено, що різні способи обробітку чорнозему типового забезпечували вологість майже на однаковому рівні. В посівному шарі її значення залежно від застосованого способу знаходилось в межах 19,2–21,5 %, в орному – 20,0–21,6 %, у кореневмісному – 21,9–23,8 %. Проте, слід відмітити, що чизельний обробіток і діагональне розпушування в орному шарі забезпечували вищі показники вологості ґрунту відносно контролю на 2,6 та 1,7 % відповідно. У посівному шарі найвищий показник вологості 21,5 % зафіксовано за діагонального розпушування на глибину 25-27 см, порівняно з 21,6 % на контролі.

В 2020 році найвищий показник урожайності було отримано на оранці – 2,72 т/га (табл.3). Діагональне розпушування і дисковий обробіток були майже на одному рівні 2,61 і 2,59 т/га відповідно.

В 2021 році оранка, дисковий обробіток і діагональне розпушування сприяли утворенню найвищого врожаю 1,76, 1,75 і 1,73 т/га відповідно.

Таблиця 3 – Урожайність насіння соняшнику залежно від способів основного обробітку ґрунту, т/га

Способи обробітку ґрунту	2020 р.	2021 р.	Середня
1. Оранка на 25-27 см (контроль)	2,72	1,76	2,24
2. Чизельний обробіток на 25-27 см	2,69	1,62	2,16
3. Діагональне розпушування на 25-27 см	2,61	1,73	2,17
4. Дисковий обробіток на 8-10 см	2,59	1,75	2,17
5. Вертикальні диски на 8-10 см	2,55	1,44	2,00
НІР _{0,05}	0,20	0,21	

Більш ефективним виявилася оранка на глибину 25-27 см, що забезпечила урожайність насіння соняшнику на рівні 2,24 т/га. На дисковому обробітку і діагональному розпушування було отримано врожайність меншу на 0,07 т/га, на чизельному обробітку – на 0,08 т/га. Однак, ця різниця є незначною з огляду на помилку досліду, що вказує на перспективність безполицевих обробітків при вирощуванні соняшника в Лівобережному Лісостепу України.

Список літератури

1. Будьонний Ю. В. Шевченко М. В. Ґрунтозахисна ресурсозберігаюча система основного обробітку ґрунту під культури в польових сівозмінах для умов лівобережного Лісостепу України. *Вісник Львівського ДАУ. Серія: Агронімія*. 2004. № 8. С. 67-72.

2. Медведєв В. В., Лактіонова Т. М. Оцінка втрат урожаю сільськогосподарських культур в Україні від переущільнення ґрунтів. *Вісник аграрної науки*. 2012. №3. С. 53-59.

3. Наукові та прикладні основи захисту ґрунтів від ерозії в Україні / за ред. С.А. Балюка, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО. Харків: НТУ «ХП», 2010. 460 с.

4. Практикум із загального та меліоративного землеробства / за ред. Ю.В. Будьонного. Харків, ХНАУ, 2005. 286 с.

5. Шевченко М. В. Системи обробітку ґрунту. *Землеробство*. К.: Екмо, 2008. Вип. 80. С. 33-39.

УДК 633.1:633.14:631.5/631.8

Мойсієнко В. В., д-р с.-г. наук, професор, **Тимошук Т. М.**, канд. с.-г. наук, доцент
Поліський національний університет
e-mail: veraprof@ukr.net

ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДНОГО ЖИТА ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ РЕТАРДАНТІВ

Сучасні гібриди жита озимого характеризуються високим генетичним потенціалом продуктивності, що обумовлено підвищеною продуктивною кущистістю, більш щільним продуктивним стеблостом та більшою озерненістю колоса [1]. Одним із суттєвих недоліків жита озимого є схильність до вилягання. Підвищення адаптивності рослин до стресових абіотичних чинників і стабілізація їх продуктивності можливі за рахунок застосування в